

Разом з переходом на використання біопалива необхідно забезпечити економічну зацікавленість нафтопереробних заводів у виробництві сумішевих бензинів; запровадити обов'язковість використання біопалив та сумішевих бензинів певними категоріями споживачів (шляхом розробки відповідних стандартів та технічних регламентів); встановити обов'язковість індикативної квоти на споживання біоетанолу виробниками бензинів (за прикладом Директив ЄС); передбачити відповідне бюджетне фінансування для прове-

дення наукових досліджень; запровадження комплексу заходів щодо підвищення врожайності, впровадження ресурсо- енергоощадних технологій вирощування сировини та її реалізації вітчизняним переробникам, а не вивезення на експорт. Організація та налагодження виробництва біоетанолу покращить паливно-енергетичний баланс, зменшить залежність країни від імпортних енергоносіїв, оптимізує структуру енергоресурсів, що позитивно вплине на енергетичну безпеку держави.

Список використаної літератури:

1. Про альтернативні види рідких і газоподібних палив : Закон України № 1391-ХІУ від 14.01.2000 р./ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.rada.gov.ua.
2. Про альтернативні джерела енергії : Закон України № 555-ІУ від 20.02.2003 р. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.rada.gov.ua.
3. Про затвердження програми "Етанол". Постанова Кабінету Міністрів України № 1044 від 04.07.2000 р. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.rada.gov.ua.
4. Про стан використання біодизелю та біоетанолу в світі та України. Аналітична записка. НАЄР // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.naer.gov.ua.
5. *Калетник Г.М.* Розвиток ринку біопалив в Україні: Монографія / Калетник Г.М. -К. : Аграрна наука, 2008. - 464 о
6. *Шпичак О.М.* Економічні проблеми виробництва біопалива та продовольча безпека України / О.М. Шпичак // Економіка АПК. - 2009. - № 8. - С. 11-19.

Изложены основные тенденции производства этилового спирта, изготовленного с биологического сырья, а также расчеты вероятной площади под энергетическими культурами без снижения продовольственной безопасности Украины для производства биоэтанола.

The basic trends of production ethyl alcohol, made with natural ingredients, as well as calculation of the probability of the area under crops znergeticheskimi without compromising food security of Ukraine for the production of bioethanol.

Рецензент: д.е.н., професор Соколов М. О.
Дата надходження до редакції: 25.03.2012 р.

УДК 338.432

ФОРМУВАННЯ МІЖГАЛУЗЕВИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

О. О. Томілін, к. с.-г. н., доцент, Полтавська філія Європейського університету, м. Полтава.

В статті проведено аналіз формування міжгалузевих економічних зв'язків на сучасному етапі розвитку аграрного сектора економіки. Проведено аналіз основних сфер функціонування міжгалузевих зв'язків в агропромисловій сфері. Запропоновано один із механізмів удосконалення агропромислового виробництва.

Ключові слова: міжгалузеві зв'язки, аграрний сектор економіки, агропромисловий комплекс, сільське господарство.

Вступ. Формування міжгалузевих економічних відносин в АПК є головним аспектом у вирішенні проблем відродження агропромислової сфери. Як відомо, стабілізація економічного становища в АПК цілком залежить від характеру економічних відносин між галузями економіки. За останні роки в аграрному секторі недостатньо відпрацьований механізм збалансованості виробничих зв'язків та взаємних економічних інтересів. В агропромисловому комплексі точиться чимало наукових дискусій щодо питання розбалансування міжгалузевих економічних відносин, питання нееквівалентності міжгалузевого обміну. Сільське господарство України разом з іншими

складовими АПК забезпечує близько 30% валового внутрішнього продукту, зайнятість майже третини працюючого населення, виробництво 95% товарів масового вжитку, утримання сільської поселенської мережі з 15 млн. жителів, а отже, потребує такої державної політики і підтримки, яка б забезпечила привабливість для інвесторів, сприятливі умови життя та гідну оплату праці сільських жителів [1]. Сучасний стан розвитку України характеризується реформуванням усіх сфер суспільного життя та активної інтеграції у світове співтовариство. Не є виключенням і аграрна сфера, свідченням чого є факт визначення одним із стратегічних орієнтирів сучасної політики

утвердження конкурентоспроможного, екологічно безпечного сільськогосподарського виробництва відповідно до принципів і норм СОТ [2, с. 3–11].

Постановка проблеми. Головною проблемою, яка стримує ефективний розвиток аграрного сектора економіки є не відрегульований механізм міжгалузевих економічних відносин господарювання, за яким всі галузі економіки повинні мати однакові початкові економічні умови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі міжгалузевих економічних відносин в агропромисловій сфері присвячено чимало наукових праць відомих науковців: В.Г. Андрійчука, В.Л. Валентинова, П.І. Гайдуцького, В.В. Зіновчука, О.В. Кристального, М.Й. Маліка, В.Я.Мессель-Веселяка, О.М. Онищенка, О.А. Пантелеймоненка, Б. Й.Пасхавера, П.Т.Саблука, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина та інших дослідників.

Постановка завдання. Впровадження регулюючих механізмів міжгалузевих економічних відносин є центральною складовою системою агропромислового комплексу. Важливою умовою стійкого розвитку виробництв агропромислового комплексу є відродження міжгалузевих економічних зв'язків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропромисловий комплекс сьогодні перебуває в центрі суспільної уваги. Будучи стратегічно важливою областю економіки держави АПК визначає сучасний стан і тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств. Агропромисловий комплекс значною мірою визначає соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, його забезпечення продуктами харчування, а промисловість – сільськогосподарською сировиною. Вирішення продовольчої проблеми здійснюється переважно в АПК. Саме через це агропромисловий комплекс є важливою ланкою економіки і мусить мати пріоритетний розвиток [3, с.199–200]. Світова практика показує, що одним

із ефективних шляхів підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є розвиток міжгалузевих відносин. Переважна більшість фермерів не спроможні за власні ресурси придбати нову техніку через недостатню кількість коштів на підприємстві. З економічної точки зору, окремі види техніки купувати для невеликого господарства не зовсім ефективно.

На нашу думку, можна істотно змінити положення в агропромисловому комплексі шляхом об'єднання зусиль виробників сировини, виробництв по переробці та збуту продукції, торгівлі, фінансових та обслуговуючих структур в їх взаємозацікавленій роботі. Сфера по зберіганню, переробці та збуту сільськогосподарської продукції характеризується розбалансуванням економічних зв'язків між сільським господарством і промисловими галузями. Деякі автори вважають, що до сучасного механізму міжгалузевих економічних відносин сільськогосподарських товаровиробників з переробними підприємствами характерні такі особливості: переважання переробки давальницького насіння над купленим у зв'язку з низькою платоспроможністю переробних підприємств; скорочення інвестиційного забезпечення і загальний кризовий стан сільськогосподарського виробництва, що призводить до недовантаження виробничих потужностей переробних підприємств; високий ступінь фізичного й морального зносу технологічного обладнання переробних підприємств; відносно стає функціонування великих переробних цехів з недостатньою глибиною переробки та якістю її продуктів; значна ринкова влада великих посередницьких структур, через що прибуток формується на їхньому рівні маркетингового каналу, а не на рівні сільського господарства та переробної промисловості [4, с. 190].

Наявність основних видів сільськогосподарської техніки у сільськогосподарських підприємствах у 2000–2011 рр. представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Наявність основних видів сільськогосподарської техніки у сільськогосподарських підприємствах у 2000-2011 роках

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2011
Трактори всіх марок, включаючи трактори, на яких змонтовані машини, у тому числі:	318927	216875	201310	186767	177401	168532	147131
трактори без тракторів, на яких змонтовані машини	281650	196080	182552	169953	161800	153791	134554
трактори, на яких змонтовані машини	37277	20795	18758	18614	15601	14741	12577
Тракторні причепа	207776	125989	112849	100037	91562	84968	66561
Сівалки всіх видів	131972	96970	91043	85155	81810	77807	71265
Картоплесаджалки	7116	4037	3615	3207	2885	2664	2173
Дошувальні машини та установки (без поливних)	12991	5339	4643	4314	4295	4145	4289
Сінокосарки та тракторні	18878	13714	12586	11351	10618	9983	8233
Жатки валкові	34768	23105	21110	18926	17571	16332	14941
Комбайни:							
зернозбиральні	65240	47150	44252	41032	39091	36783	32062
кукурудзозбиральні	7874	4750	4179	3637	3174	2857	2295
кормозбиральні	24939	14627	12960	11300	9978	8967	7173
льонозбиральні	1685	1032	918	820	716	613	358
картоплезбиральні	3574	1947	1738	1547	1360	1257	1660
бурякозбиральні машини (без гичкозбиральних)	12982	8478	7701	6583	5774	5083	3848
Доїльні установи та агрегати	33498	16783	14705	12650	11367	10547	10838
Роздавачі кормів							
для великої рогатої худоби	15755	7870	6921	6099	5542	5219	4280
для свиней	2960	1315	1233	1201	1007	1043	2191
Транспортери та прибирання гною	84717	43159	37984	32362	28825	26387	21967

Джерело: [5, с. 7,8]

Аналіз таблиці 1. свідчить, що в останні роки відбулося суттєве погіршення технічного забезпечення сільського господарства в результаті розбалансування економічних зв'язків з промисловістю.

Дефіцит забезпечення тракторів, на яких змонтовано машини у 2011 р. склав 12577, що у 1,6 рази менше в порівнянні до 2005 року. Як ви-

дно з рис. 1., співвідношення кількості тракторів і зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення у 2011 році зменшилась на 59,3%. На нашу думку, ця диспропорція відбулася за рахунок нееквівалентного міжгалузевого обміну в господарствах населення та сільськогосподарських підприємствах.

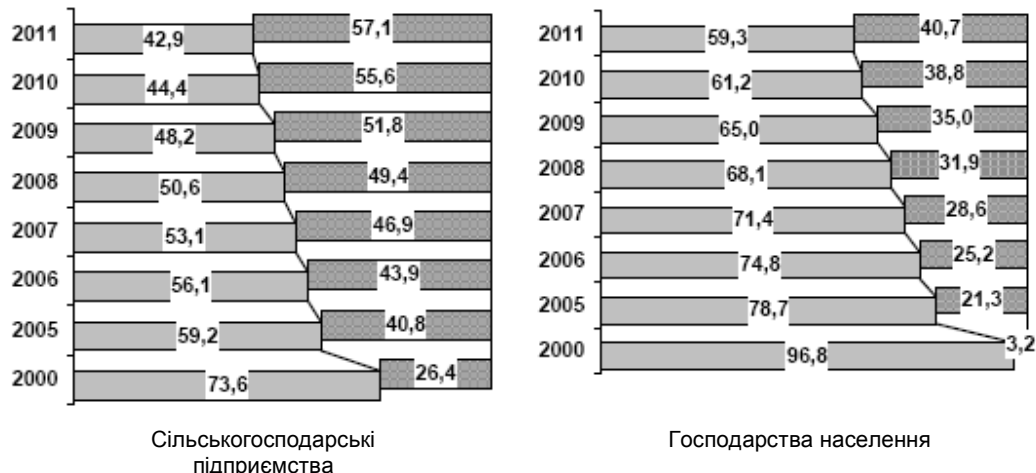

Рис.1. Співвідношення кількості тракторів і зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення у 2000–2011 роках

Джерело: [5, с. 8]

Погіршення міжгалузевих зв'язків спричиняє не пропорційне забезпечення сільськогосподарських підприємств основними видами сільськогосподарської техніки.

Наявність тракторів і зернозбиральних комбайнів у 2000–2011 роках представлено в таблиці 2.

Таблиця 2.

Наявність тракторів і зернозбиральних комбайнів у 2000 – 2011 роках

Роки	Трактори всіх марок без тракторів, на яких змонтовані машини			Зернозбиральні комбайни		
	всього	У тому числі		всього	У тому числі	
		сільськогосподарські підприємства	господарства населення		сільськогосподарські підприємства	господарства населення
2000	382628	281650	100978	67366	65240	2126
2005	331457	196080	135377	59937	47150	12787
2006	325505	182552	142953	59174	44252	14922
2007	320034	169953	150081	57503	41032	16471
2008	319872	161800	158072	57435	39091	18344
2009	318788	153791	164997	56580	36783	19797
2011	313480	134554	178926	54074	32062	22012

Джерело: [5, с. 7]

Аналіз таблиці 2. свідчить, що сільськогосподарські підприємства у 2011 році були забезпечені на 45% меншою кількістю тракторів всіх марок без тракторів, на яких змонтовані машини, в порівнянні до 2005 року, а господарства населення навпаки – на 32% більше, в порівнянні до

2005 року. У 2011 році забезпеченість наявною технікою складає також на 45% менше, в порівнянні до 2005 року, а господарства населення – більше на 72%, в порівнянні до 2005 року. Дані про галузеву структуру капітальних вкладень по галузях економіки наведено в таблиці 3.

Таблиця 3.

Галузева структура капітальних вкладень (%)

Показники	1995	1996	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна в цілому, в тому числі:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
промисловість	37,2	37,2	37,2	37,6	35,8	34,1	32,9	28,6	32,2	36,2
сільське господарство	7,9	7,9	4,5	5,4	5,8	5,1	7,2	6,5	7,5	8,1
торгівля, громадське харчування, збут	1,0	1,0	11,0	11,7	12,8	13,0	14,3	12,5	12,0	17,3
операції з нерухомістю	21,2	21,2	14,8	16,5	19,2	20,9	21,0	24,1	21,7	17,7

Джерело: [6, 7, 8].

Отже, аналіз основних сфер функціонування міжгалузевих зв'язків в агропромисловій сфері свідчить про їх розбалансування протягом останніх 20 років та їх економічну не стабільність. Міжгалузеві зв'язки в сфері забезпечення основними видами сільськогосподарської техніки в аграрних підприємствах мають суттєві негативні тенденції. На початок 2011 року рівень забезпечення сільськогосподарською технікою залишається вкрай незадовільним: зокрема, зменшилась наявність зернозбиральних комбайнів в 1,5 рази, кукурудозбиральних та кормо збиральних комбайнів в 2 рази, а бурякозбиральних машин – в 2,2 рази. Особливо гостро ці проблеми проявляються в господарствах населення. В зв'язку зі зменшенням платоспроможності товаровиробників та зменшенням випуску вітчизняного сільськогосподарського машинобудування матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств стало в окремих господарствах на рівні критичного рівня. Крім того, фактично зменшується технологічна придатність та ступінь зносу технічних засобів. Міжгалузеві зв'язки характеризуються як критичними і в енергетичній забезпеченості агропромислового виробництва. На початок 2011 року енергетичні потужності на підприємствах агропромислової сфери зменшено на 28%, в порівнянні до 2005 року, а двигунів трак-

торів – на 17%. Таке зменшення енергетичної забезпеченості сільськогосподарського виробництва можна трактувати як однією з причин порушення міжгалузевих обмінних відносин та із зростанням цін на енергоресурси. В зв'язку з низькою платоспроможністю переробних підприємств, в основному, переважає переробка сільськогосподарської продукції з давальницької сировини над купленою. І тому міжгалузеві відносини є кризовими і сферах переробки, зберіганні та збуту готової продукції.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, головним механізмом удосконаленням агропромислового виробництва та досягнення відповідного синергетичного ефекту є інтеграційна спрямованість виробництва по вертикальному типу.

На нашу думку, тільки вертикальна інтеграція забезпечує єдність і неперервність допоміжних і технологічних дій та найкраще використовує комплексні господарські ресурси. Вважаємо, що один із важливих факторів, який об'єднує галузі агропромислового комплексу є переробна промисловість. Для цього необхідно міжгалузевий обмін, як провідний методологічний принцип, об'єднати в цілісну систему яка буде передбачати напрями стратегії, тактики та шляхи вдосконалення міжгалузевих зв'язків.

Список використаної літератури

1. Державний Комітет Статистики України [Електронний ресурс] / Розділ "Статистична інформація"; пункт "Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності". – Режим доступу до веб-сайту: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Про довгострокову стратегію сталого розвитку агропромислового комплексу / [В. М. Трегобчук, Б. Й. Пасхавер, Ф. С. Юзефович та ін]. // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 3–11.
3. Розміщення продуктивних сил України: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 199–200.
4. Саблук П. Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології / П. Т. Саблук, М. Й. Малик, В. Л. Валентинов. – К.: ІАЕ, 2002. – 294 с.
5. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2011 році: стат. бюлетень 2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ7_u.htm
6. Капітальні інвестиції в Україні. [Електронний ресурс] : стат. бюлетень 2011 р. / Державна служба статистики України – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publ6_u.htm
7. Капітальні інвестиції за січень-червень 2009 року [Електронний ресурс]: експрес випуск Державної служби статистики України від 18.08.2009 № 172. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/express/expr2009/0809/express_u08.html
8. Павлюк А. Щодо тенденцій та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні в після кризовий період: аналітична записка. [Електронний ресурс]. / А. Павлюк. М. Янович. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/639/>

В статье проведен анализ формирования межотраслевых связей на современном этапе развития аграрного сектора экономики. Проведен анализ основных сфер функционирования межотраслевых связей в агропромышленной сфере. Предложен один из механизмов совершенствования агропромышленного производства.

Ключевые слова: межотраслевые связи, аграрный сектор экономики, агропромышленный комплекс, сельское хозяйство.

The article analyzes the formation of interbranch economic relations at the present stage of agrarian sector development. It submits the analysis of the major areas of agricultural interbranch connections functioning. One of the mechanisms of improving agricultural production is offered.

Key words: interbranch connections, agricultural sector, agroindustrial complex, agriculture.

Рецензент: д.е.н., професор Чупис А. В.

Дата надходження до редакції: 25.03.2012 р.